

סקיירניביצה SKIERNIEWICE

ראשית התיישבות הקבע של היהודים בסקיירניביצה מתוארכת בשנים שלאחר 1795, ולאחר מעבר האדמות המקומיות לשליטת אוצר המדינה של הכובש הפרוסי. העיר, שהוקמה עוד קודם לכן, במאה ה־18 כבר הייתה כלולה באדמות של מה שכונה דוכסות לוביץ', מאדמות הארכיבישופים של גנייז'נו. השלטונות החדשים ביטלו את המגבלות הקודמות ואת הצווים מטעם תושבי העיר הנוצרים.

במשך המחצית הראשונה של המאה ה־19 מספר היהודים בסקיירניביצה גדל מ-12 (בשנת 1798; אחוז אחד מכלל תושבי העיר) עד ל-700 בני אדם (1847; 27 אחוז מכלל האוכלוסייה). בשנת 1826 נקבע רשמית שטח הרובע היהודי, שבו הוטלה על היהודים החובה לגור עד עצם שנות ה-60 של המאה ה־19. הרובע תוחם ברחובות שנקראו אז: באראניה, פופשצ'נה, ראבסקה וסטודולנה. באותה התקופה היהודים המקומיים, שעסקו בעיקר במסחר זעיר ובמלאכה, היו כפופים לקהילות בלוביץ' וסוכאצ'ב. ההתיישבות היהודית התעצמה לאחר בניית מסילת הברזל בכיוון ווארשה-וינה, ולאחר מכן לאחר הקמתו מרכז הפיקוח על מסילות הברזל בסקיירניביצה. קהילה יהודית עצמאית קמה ב-1850 ועמד כבר לרשותה בית עלמין משלה, ועד מהרה גם בית כנסת, מקווה ותלמוד תורה. הוקמה גם חברה קדישא.

הצדיק שמעון קליש (1857-1926) התיישב בסקיירניביצה יחד עם חצרו בשנת 1886, מה שהשפיע רבות על עליית ההשפעה של חוגי החסידות בעיר, שהפכה למוקד לעלייה לרגל. רב ידוע נוסף מסקיירניביצה, שפעל בשלהי המאה ה־19 היה מאיר יחיאל הלוי הולשטוק, לימים הצדיק מאוסטרובייץ. ערב מלחמת העולם השנייה היהודים (4300 בני אדם) היוו 44 אחוז מכלל תושבי סקיירניביצה.

בשלהי המאה ה־19 וראשית הכ' היהודים כבר הקימו מוסדות וארגונים רבים, וישבו במועצת העיר. כמו אגודות ומפלגות פוליטיות למיניהן. השפעה רבה הייתה לאגודת ישראל החרדית, השפעה ניכרת הייתה מנת חלקו של הבונד הסוציאליסטי. בתקופה שבין מלחמות העולם קמה גם קופת אשראי והלוואות יהודית, הקרויה גם הבנק היהודי. באתה העת בסקיירניביצה חיו יותר מ-4000 יהודים, שהיוו חמישית מכלל האוכלוסייה (1931). תחומי הפעילות המסחרית והכלכלית של בני הקהילה לא השתנה במידה ניכרת, ועדיין כלל בעיקר מסחר זעיר ומלאכה.

השמדת היהודים החלה מיד עם כניסת הצבא הגרמני לעיר בספטמבר 1939 – כבר באוקטובר הוורמאכט שרף את בית הכנסת. בשנת 1940 גורשו לסקיירניביצה קרוב ל-2000 יהודים מלודג' ומסביבתה, וכתוצאה מכך בגטו סקיירניביצה שהוקם באוקטובר אותה שנה נצטופפו בכך 6500 בני אדם. הגטו חוסל בסוף מארס-תחילת אפריל 1941 – את כל אסיריו, סך הכל קרוב ל-5000 בני אדם הובילו בכל בכביש שעבר דרך ראבה מאזובייצקה אל ווארשה. בתום המלחמה קהילה זו לא חידשה ימיה.

בית העלמין היהודי הראשון בסקיירניביצה הוקם בשנת 1828 על נהר הלופיה, ברחוב סטרובובסקה דהיום. עד להקמתו בני דת משה מסקיירניביצה קברו את מתייהם בלוביץ', וקרוב לוודאי גם בסוכאצ'ב ווישוגרוד. בית העלמין נסגר על ידי השלטונות ב-1919 מסיבות תברואתיות. בשנים הראשונות לאחר הוצאת צו הסגירה, איסור זה לא נשמר בקפדנות יתרה: באוקטובר 1925 בבית העלמין ברחוב סטרובובסקה הובא למנוחות שמעון בורנשטיין הצדיק, בנו של מנחם מנדל מווארקה, המכונה הצדיק השתקן.

במהלך השואה הגרמנים החריבו את בית העלמין והשתמשו במצבות לאיזון רמת המים בנהר. תהליך ההרס נמשך גם אחרי המלחמה. כעת בשטח בית העלמין (0,861 הקטר) צומחת צמחיה עבותה. בשנת 1989 קרן משפחת ניסנבאום ערכה עבודות סדר וגידרה את בית העלמין. בשנת 1993 חברי אגודת ידידות של העיר סקיירניביצה הציבו בבית העלמין 10 שברי מצבות שנמצאו וכן אנדרטה בת זמננו מסוגנת בצורת מצבה. נשתמר גם אוהלו המקורי של הצדיק. ביוזמת אגודת "אוהלי צדיקים" הוכנסה פנימה גלוסקמת בטון וכן הוצב לוח זכרון חדש. בית העלמין נרשם ברשימת האתרים לשימור ב-1992.

בית העלמין היהודי החדש בסקיירניביצה הוקם בתקופה שבין המלחמות בפרברי העיר הדרום מזרחיים. בשל סגירתו של בית העלמין ברחוב סטרובובסקה ב-1919, הקהילה היהודית בסקיירניביצה רכשה חלקה בשטח של 1,751

הקטר שצורתה מלבנית מעוקמת, הממוקמת במקביל לרחוב גרניצ'נה של היום. זמן קצר לאחר רכישת חלקת הקרקע החלו במבצע איסוף כספים לבניית הגדר.

כתוצאה מההרס שהביאה מלחמת העולם השנייה וגם זה שאחריה, עד היום נשתמרו רק כ-90 מצבות בשטח של בית העלמין. מרבית המצבות הללו הוצבו שם במהלך עבודות הסדר שיזמו במקום חברי אגודת ידידי העיר סקייירניביצה בשנות ה-90 של המאה שעברה, מכאן שרבות מהן אינן נמצאות במקום בו נמצא קבר אמת, וכמה מהן הוצבו במצב הפוך. אלה הן מצבות עשויות אבן חול עם כיתובים חרוטים כמעט תמיד אך ורק בשפה העברית, עם תחריטים במעלה המצבות, שנעשו לפי המסורת היהודית. גם בית העלמין הזה נרשם ברשימת האתרים לשימור ב-1992.

בכניסה נמצאת האנדרטה העכשווית שצורתה כצורת מצבה, ועליה נרו חרוטים וכיתוב של ראשי תיבות פ"נ וכתובת המתארת את תולדו' יהודה סקייירניביצה. בשנת 1947 בחלקו הימני של בית העלמין, בקבר המונים, הוטמנו גופותיהם של 46 בני אדם שנרצחו בידי הגרמנים בשואה. הדבר נעשה ביוזמתו של חיים פרנקל, ובסיועם של חברי הוועד היהודי. מצבה מקורית שהוצבה על קבר ההמונים נשתמרה במקום. בבית העלמין אפשר למצוא גם מצבות אישיות של קרבנות השואה, שהוטמנו בידי בני משפחות הנספים. בית העלמין שגודר בינתיים ברשת ברזל, נמצא בטיפולה של אגודת ידידי סקייירניביצה.